

за нажывай маральна і духоўна абмежаваных людзей) і “любоўнага” рамана (складаныя ўзаемаадносіны Ганны – Юрыя – Стэлы) толькі спрыяе ўзмацненню інтрыгуючага пачатку і драматызму дзеяння.

Выразная арыентацыя на ўдумлівае асэнсаванне ўрокаў мінулага як перадумовы шчаслівага спраўджвання дзён сённяшніх і заўтрашніх дазваляе пісьменніцы звярнуцца да асвятлення не толькі заўжды вострых для беларусаў праблем нацыянальнай годнасці і самаідэнтыфікацыі, выбару далейшага шляху, самабытнасці культуры і гісторыі, што асабліва важна пры тэндэнцыі масавым захапленні чужым і заняўбанні свайго, але і асэнсавання складаных і агульнацікавых ва ўсе часы філасофскіх і быццёвых пытанняў.

Па многіх паказчыках раман Л. Рублеўскай набліжаецца да такой жанравай разнавіднасці, як гістарычнае фэнтазі (прыёмы містыцызму, багатая сімволіка, адпаведная вобразная сістэма, перанос рэальнага псіхалагічнага досведу ў сферу гатычнай паэтыкі; узяць хоць бы тыя ж скокі смерці, сны галоўнай гераіні Ганны Барэцкай). Абраная форма не толькі істотна паглыбляе змест рамана, але і надзвычай пашырае яго часапрастор, сродкі псіхалагічнага аналізу герояў, прыёмы пісьма.

Разам з сугестыўнасцю своеасаблівасцю паэтыкі рамана пісьменніцы з’яўляецца ўзаемадзеянне ў яе плыні фрэнетычнай і сентыментальнай традыцый. Аналітычна-разважлівы характар аповеду, яго лірычная эмацыянальнасць не выключае рамантычнай экспрэсіўнасці і ўласцівай магічнаму рэалізму крайняй напружанасці.

Мяркуем, што спалучэнне ў змесце сінкрэтычнага па жанравых адзнаках рамана “Скокі смерці” Л. Рублеўскай актуальнай праблематыкі і спрадвечных пытанняў быцця, а ў яго структуры і моўнай плыні – самых розных стылёвых пачаткаў, дае падставы гаварыць пра гэты твор як удалы творчы эксперымент, у аднолькавай ступені важны як для самой пісьменніцы, так і ўсёй сучаснай беларускай літаратуры.

Н. В. Канцавая

Навуک. кір. А. М. Мельнікава,

канд. філал. навук, дацэнт

ГІСТОРЫЯ ШТОДЗЁННАСЦІ ПРАЗ ПРЫЗМУ ЛІТАРАТУРЫ

У апошні час у гуманітарных навукх значна ўзрасла цікавасць да вывучэння гісторыі штодзённасці. У цэнтры ўвагі навукоўцаў апынаецца асоба з яе будзённымі патрэбамі, турботамі і светапоглядам. Вывучэнне гісторыі штодзённасці праз прызму беларускай літаратуры мае наватарскі характар. Намі было разгледжана адлюстраванне штодзённасці ў творах Я. Коласа і Ул. Караткевіча.

Я. Колас апісвае спецыфіку беларускага адзення, сялянскага этыкету, нацыянальныя сялянскія стравы. Паводле Я. Коласа, на стала ў селяніна можна было ўбачыць і верашчаку са скваркамі, і бліны, і яешню, і тварог са смятанай, і бульбяныя клёцкі.

Ул. Караткевіч, у адрозненне ад Я. Коласа, узнаўляў побыт шляхты і магнатаў. Для пісьменніка ў аповесці “Дзікае паляванне караля Стаха” важна было паказаць каларыт, атмасферу беларускага шляхецкага асяроддзя мінулай эпохі. У аповесці шмат апісанняў побыту шляхты. Напрыклад, у доме Дубатоўка Беларэцкага частавалі такімі стравамі: гусь з бруснічным варэннем, пампушкі з часнаком, халодныя пірагі з гусінай пячонкай і нават ласіныя вусны ў падсалоджаным воцаце.

Не менш ўвагі ў літаратуры надаецца выяўленню спецыфікі беларускага адзення. У паэме Я. Коласа “Новая зямля” пададзены асаблівасці сялянскай вопраткі. Традыцыйны комплекс мужчынскага сялянскага адзення складаўся з палатнянай кашулі, нагавіц, камізэлькі. Ул. Караткевіч імкнуўся адлюстраваць у сваіх творах спецыфіку шляхецкага адзення. У аповесці “Сівая легенда” чытаем: “А на пані Любцы

ўсё дарэчы. Широкая ў падоле блакітная з золатам сукня. Пояс, што завязваецца па клубах і падае спераду двума канцамі, быццам падзяляючы ногі. Тонкая ў поясе казнатка, таксама блакітная. І што лепей за ўсё – на галаве іхні «караблік», быццам ляжачы маладзік, быццам рожкі над вушамі. Рожкі тыя залацяцца, а на іх зверху накінуты рантух, зусім празрыстае блакітнае пакрывала паміж каленяў» [1, с. 13].

Такім чынам, праз літаратуру мы спасцігаем дух часу, даведваемся, чым жыве народ, пазнаём яго менталітэт.

Літаратура

1 Караткевіч, Ул. Сівая легенда / Ул. Караткевіч // Зб. тв. : у 8 т. Т. 2. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1988. – С. 5–73.

Л. А. Кацубова

Науч. рук. **В. И. Коваль,**

д-р филол. наук, профессор

ФОРМУЛЫ УГРОЗ В РУССКИХ И БЕЛОРУССКИХ ЗАГОВОРАХ

Как известно, заговор представляет собой наделяемый сакральной значимостью текст, в котором может выражаться как просьба, пожелание, так и предостережение, требование и даже угроза. В том случае, когда целью заговора является устранение зла (персонифицированных болезней, персонажей «низшей» мифологии или опасных зверей и пресмыкающихся), субъекты заговоров как в русской, так и в белорусской традициях нередко используют разнообразные формулы угроз. Так, в следующей русской заговорной формуле называются орудия расправы – нож и топор, повсеместно осмысляющиеся как обереги, а также огонь – универсальное средство борьбы с нечистой силой и смертью: *Я тебя, жаба, ножичком заколю, топором засеку, на огне сожгу*. В соответствующей белорусской фразе болезнь «запугивают» не только сжиганием, но и таким средством, как плевание (сравн. широко известное ритуальное сплевывание через левое плечо как форму отгона нечистой силы): *Я цябе на агне спалю, а слюною заплюю, усё роўна з цела праганю*.

Особенность формулы угрозы может заключаться в том, что формально она исходит от заговаривающего, но ее исполнителем мыслится третья (чаще всего – божественная) сила. Сравн. рус.: *...А не вынешь свое жало – пойду я к Иисусу Христу, Господу Богу, к Илье святому, попрошу Иисуса Христа, Господа Бога, Илью святого, и нашьют они на тебя тучи грозные, мечи острые, весь твой род и племя выжгут и выпалят, и корень выведут*; бел.: *...А не будзеш, гад, сабіраць свой яд, цябе ангел-архангел маланней папаліць і громам паб'ець*.

В белорусских заговорных формулах наиболее типичными угрозами оказываются такие, в которых используются глаголы *біць*, *сцягаць*, *паліць*, *пароць*, *драць*, *секчы*, *рэзаць*, *калоць*, *пратыкаць*, а также словосочетания *кап'ем прабіць*, *касою скасіць*, *молатам забіць*, *у сцяне замураваць*, *у зямлю закапаць*, *асінавым калом праткнуць*, *смалой засмаліць*, *дзёгцем замазаць*, *попел развезаць* и др. В русских заговорных формулах-угрозах часто называются различные части тела человека, что отражает об антропоморфном облике носителей зла: *Я вам зубы повыбью, песком очи засыплю; мечом голову сниму; руки-ноги преломаю; брюхо распорю; жилы вытяну; грудь копьем пробью*.

Заговаривающий, кроме того, может ссылаться на авторитет высших сил, которые будут ему помогать в уничтожении зла: *Як стану вас біць, як стану вас сцябаць – будзе мне святы Мікола памагаць*.